

dr hab. Krzysztof Gwosdz, prof. UJ

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego

30-387 Kraków, Gronostajowa 7

tel. 12 664 53 32;

email: krzysztof.gwosdz@uj.edu.pl

Bożena Wolańska
zastępczyni p.p.w.
04.08.2026
Mh

Recenzja w postępowaniu habilitacyjnym dra Macieja Tarkowskiego

1. Wprowadzenie

Przedmiotem niniejszej recenzji jest ocena osiągnięcia naukowego oraz dorobku dr Macieja Tarkowskiego w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Pan Maciej Tarkowski uzyskał stopień doktora nauk o Ziemi w zakresie geografii na Wydziale Biologii, Geografii i Oceanologii Uniwersytetu Gdańskiego w dniu 21.05.2007 na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Centra i peryferie rozwoju społeczno-gospodarczego Polski w okresie transformacji ustrojowej*. Od 2002 r. jest pracownikiem Uniwersytetu Gdańskiego, w latach 1999-2010 był ponadto pracownikiem Instytutu Badań nad Gospodarką Rynkową. Niniejszą recenzję sporządzam w oparciu o powołanie mnie na recenzenta Uchwałą nr 14/RNDG/2026 Rady Dyscypliny Geografia Społeczno-Ekonomiczna i Gospodarka Przestrzenna Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 4 maja 2026 r. Recenzja zawiera elementy obligatoryjne wynikające z art. 219 i art. 221 Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (por też. *Poradnik Rady Doskonałości Naukowej Postępowania dotyczące nadawania stopnia doktora habilitowanego*, wyd. 2021): Ocenę osiągnięcia naukowego, ocenę aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej instytucji, ocenę pozostałego dorobku naukowego i aktywności publikacyjnej i konkluzję końcową.

2. Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego podstawę ubiegania się w danym postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego (art. 219 ust. 1 pkt 2 ustawy)

Zgłoszona jako osiągnięcie naukowe w procedurze habilitacyjnej monografia Macieja Tarkowskiego pt. *W stronę samopodtrzymywalności regionów. Perspektywa strategii inteligentnych specjalizacji*, wydana przez Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego w 2025 r. (ISBN 978-83-8206-752-1) liczy 366 stron i składa się ze wstępu, siedmiu rozdziałów merytorycznych, rozbudowanego podsumowania oraz bibliografii. Jej zasadniczym polem problemowym jest transformacja regionów do samopodtrzymywalności, rozpatrywana przez pryzmat regionalnych strategii inteligentnych specjalizacji. Autor stawia sobie za główny cel określenie prawidłowości rządzących tą transformacją, ze szczególnym uwzględnieniem terytorialnie zróżnicowanych mechanizmów oraz przyczyn powodzenia i niepowodzenia zmian zwiększających samopodtrzymywalność procesów produkcji i konsumpcji (s. 13). Monografia wpisuje się w międzynarodową debatę nad *place-based innovation* i

regional sustainability transitions, a równocześnie wnosi perspektywę Europy Środkowo-Wschodniej oraz polskich doświadczeń programowania regionalnego. Książka może w ten sposób pełnić funkcję łącznika między głównym nurtem międzynarodowych badań a polską tradycją geografii regionalnej i studiów nad transformacją gospodarczą.

Pragnę już na samym wstępie zaznaczyć, że przedstawiona do oceny praca jest dojrzała i ambitna. Autor mocno zaznacza swój wkład w rodzący się nurt badawczy, który przedstawia optykę badania mechanizmów rozwoju regionalnego: w miejsce dominującego dotąd pytania o zdolność regionów do podtrzymywania wzrostu gospodarczego na rzecz kwestii o ich zdolność do przeprowadzenia społecznie negocjowanej, instytucjonalnie osadzonej i terytorialnie zróżnicowanej transformacji w granicach wyznaczanych przez wymogi ekologiczne, społeczne i gospodarcze. Monografia nie tylko syntetyzuje dotychczasowy dorobek, lecz reorganizuje pole problemowe i proponuje własną ramę analizy transformacji regionów.

Przesłanki podjęcia tematu zostały przedstawione przekonująco. Autor łączy dwie przesłanki zewnętrzne wobec systemu nauki – powszechne wdrożenie strategii inteligentnych specjalizacji oraz wzrost znaczenia samopodtrzymalności w politykach publicznych – z przesłanką wewnętrzną, wynikającą ze zmiany sposobu myślenia o sukcesie i porażce regionów. Zamiast przyjmować wzrost gospodarczy jako oczywistą miarę powodzenia, pyta o zdolność regionu do transformacji ograniczającej zasobochłonność produkcji i konsumpcji, respektującej granice planetarne i uwzględniającej społeczny rozkład kosztów oraz korzyści. Jest to problem naukowo aktualny, społecznie doniosły i szczególnie istotny dla geografii społeczno-ekonomicznej, która dysponuje narzędziami pozwalającymi uchwycić terytorialne zróżnicowanie procesów zmiany. Książka należy do pierwszych tak obszernych polskich opracowań, które podejmują konsekwencje przechodzenia od paradygmatu wzrostu do paradygmatu transformacji ku samopodtrzymalności nie tylko na poziomie deklaracji normatywnej, lecz także w wymiarze koncepcyjnym, metodologicznym i empirycznym. Autor mocno zaznacza tym samym swoją obecność w zachodzącej transformacji badań nad rozwojem regionalnym. Szczególnie ważne jest, że nie traktuje samopodtrzymalności jako stanu końcowego, lecz jako proces społeczny: negocjowany, konfliktowy, niepewny, zależny od wartości, interesów, instytucji oraz relacji władzy.

Główny cel pracy został przełożony na trzy cele teoretyczno-metodologiczne, cztery cele poznawcze oraz cel aplikacyjny. Wszystkie trzy cele teoretyczno-metodologiczne uznaję za zrealizowane. Autor konceptualizuje samopodtrzymalność, osadza ją w aparacie geografii ekonomicznej i studiów regionalnych, opracowuje własny model transformacji regionu oraz identyfikuje mechanizmy, poprzez które strategie inteligentnych specjalizacji mogą wpływać na tę transformację. Cele poznawcze zostały osiągnięte w mojej opinii w różnym stopniu: dwa pierwsze – dotyczące skuteczności strategii jako instrumentu polityki innowacyjnej i ich wykorzystania na rzecz samopodtrzymalności – w stopniu przekonującym; dwa kolejne – odnoszące się do czynników

sukcesu i roli ścieżki rozwojowej – w stopniu znacznym, lecz z mniejszą mocą rozstrzygającą, o czym piszę w dalszej części recenzji.

Kompozycja pracy jest bardzo dobra. Rozdziały 2–4 budują warstwę teoretyczną pracy poczynając od genezy i konceptualizacji samopodtrzymywalności, przez regionalny wymiar transformacji, do analizy strategii inteligentnych specjalizacji. Następnie rozdziały (5–7) tworzą trzy poziomy empirycznego przybliżenia: analizę wdrożenia w szerokiej skali regionów (NUTS 2) europejskich, porównawcze studium ośmiu regionów oraz pogłębione studium województwa pomorskiego. Rozdział 8 rozwija zarysowane w pracy perspektywy kształtowania regionalnej samopodtrzymywalności, zaś rozdział 9 systematyzuje wnioski teoretyczne, poznawcze i aplikacyjne. Na uznanie zasługuje konsekwencja, z jaką struktura książki odpowiada logice programu badawczego. Autor jasno wyjaśnia, dlaczego wybiera określone nurty literatury, w jaki sposób przechodzi od pojęć do modelu, a następnie jak wiąże poszczególne etapy empiryczne z celami i hipotezami. Przejrzystość konstrukcji monografii jest jedną z licznych zalet tego dzieła.

Na szczególne podkreślenie zasługuje zdolność Autora do łączenia perspektywy teoretyka i eksperta-praktyka. Rozważania o zawodności rynku i polityki, ograniczeniach projektowania instytucji, heterogeniczności pól społecznych oraz problemach koordynacji są osadzone w realiach procesów decyzyjnych. Dzięki temu wywód nie przybiera postaci naiwnego katalogu normatywnie pożądaných działań. Wnioski aplikacyjne są trzeźwe i prakseologicznie ugruntowane. Autor wskazuje znaczenie identyfikacji priorytetów, ich operacjonalizacji w postaci powiązanych projektów, przejrzystych kryteriów selekcji, monitoringu i ewaluacji. Podkreśla konieczność dostosowywania instrumentów do regionalnych uwarunkowań zamiast mechanicznego wdrażania podręcznikowego modelu. Wartość tej części wynika z połączenia wiedzy naukowej z doświadczeniem praktycznym Autora.

Autor wykazuje dużą dojrzałość metodologiczną i epistemologiczną. Określa podstawowy tok rozumowania jako dedukcyjny, lecz dopuszcza indukcję i odwołuje się do logiki bliskiej abdukcji. Świadomie przyjmuje pluralizm metod, łącząc metodę wskaźnikową, porównawcze studium przypadku i studium indywidualnego przypadku. Rozumie ograniczenia wynikające z nieergodyczności procesów rozwoju, nieoswojonego charakteru problemów transformacyjnych, niepewności oraz ryzyka nadmiernej generalizacji. Ta autorefleksja jest ważnym świadectwem samodzielności badawczej. Zestawienie metod jest adekwatne do pytań badawczych. Mocną stroną jest również konsekwentne wiązanie zakresu i głębi wnioskowania z kolejnymi etapami postępowania.

W części empirycznej Autor wykorzystuje dane statystyczne, bazę Eye@RIS3, informacje o projektach finansowanych ze środków unijnych, raporty instytucjonalne i ewaluacyjne, dokumenty strategiczne oraz literaturę naukową. Materiał jest różnorodny i pozwala na triangulację, szczególnie w studium województwa pomorskiego (rozdział 7). Z drugiej strony zasadniczą część studium porównawczego opiera się na materiałach wtórnych, przygotowanych dla różnych celów i według

niejednorodnych procedur. Rodzi to ograniczenia, które Autor ujawnia, lecz których nie można całkowicie usunąć poprzez samą ostrożność interpretacji.

Istotną zaletą jest transparentność procedury. Autor otwarcie informuje, że pierwotnie zakładany dobór losowo-warstwowy regionów do analizy nie mógł zostać zrealizowany z powodu niewystarczającej dostępności materiałów, a kwerenda internetowa przyniosła dla części regionów szczątkowe informacje. Wyjaśnia także, że niemal całkowicie pominięto analizę efektywności ekonomicznej, ponieważ w czasie prowadzenia badań brakowało pełnych danych o nakładach i rezultatach. Wskazuje również ambiwalencję części klasyfikacji segmentów rynku wobec problemów samopodtrzymywalności. Takie deklaracje nie usuwają wprawdzie ograniczeń analizy, lecz wzmacniają wiarygodność Autora i pozwalają właściwie określić zakres ważności wniosków. W konsekwencji monografię oceniam jako metodologicznie przemyślaną i rzetelną, ale w mojej opinii nie jest pełnym badaniem dostarczającym twardego testu kauzalnego. Jej największą wartością empiryczną jest rekonstrukcja mechanizmów, konfiguracji i sekwencji działań, nie zaś pomiar efektu strategii ani rozdzielenia wpływu poszczególnych czynników. Jest to zgodne z deklarowaną orientacją autora na lepsze rozumienie procesów, jednak powinno prowadzić do bardziej ostrożnego używania języka „weryfikacji” w odniesieniu do hipotez o związków przyczynowych (szczególnie zaś hipotez 3 i 4).

Oryginalność teoretyczno-koncepcyjną pracy dr Macieja Tarkowskiego postrzegam w trzech głównych wymiarach. Po pierwsze w wymiarze konceptualizacji samopodtrzymywalności regionalnej jako procesu społecznego, negocjowanego i terytorialnie zróżnicowanego. Przyjęcie samopodtrzymywalności jako procesu ma głębokie uzasadnienie. Pozwala analizować nie tylko deklarowane cele, ale także sekwencje działań, zdolność do mobilizacji aktorów, sposoby negocjowania priorytetów, mechanizmy uczenia się i utrwalania nowych praktyk. Autor trafnie uznaje napięcie między „zielonymi” innowacjami i praktykami a głęboko zakorzenionymi systemami społecznymi skupionymi wokół dojrzałych technologii (czy modeli myślenia i działania) za jedno z kluczowych zagadnień badawczych. Jest to w istocie centralny problem ewolucyjnej geografii ekonomicznej, czyli relacja między zmianą a trwaniem, tworzeniem nowej ścieżki a reprodukcją istniejącego reżimu, zdolnością do eksperymentowania a mechanizmami utrzymującymi status-quo.

Po drugie oryginalność tę widzę, w zakresie autorskiego modelu regionu w transformacji, integrującego perspektywę systemową, ewolucyjną, instytucjonalną i polityczną. Autor korzysta z koncepcji systemów i reżimów społeczno-technologicznych, perspektywy wielopoziomowej, regionalnych systemów innowacji, zależności od ścieżki, kapitału terytorialnego, zawodności rynku i polityki oraz terytorializacji interwencji publicznej. Autor buduje z tych koncepcji model, w którym region jest względnie domkniętym terytorialnym systemem społecznym, osadzonym jednocześnie w ponadregionalnych przepływach wiedzy, kapitału, regulacji i presji krajobrazu społeczno-technologicznego. Pragnę równocześnie zaznaczyć, że nowość modelu Tarkowskiego (rozdział 3.6) ma charakter twórczego sprzęgnięcia koncepcji Chojnickiego (1996) i Geelsa (2004). Systemowe ujęcie

regionu tego pierwszego autora zostaje połączone z dynamiką nisz, reżimów i krajobrazu społeczno-ekonomicznego i przefiltrowane przez pryzmat konfiguracji kapitału terytorialnego i sprawczości polityki regionalnej. Jest to niewątpliwie nowe, wartościowe koncepcyjnie ujęcie.

Po trzecie dostrzegam duże znaczenie pracy habilitanta w rekonstrukcji relacji między strategiami inteligentnych specjalizacji a transformacją do samopodtrzymywalności – z potraktowaniem RIS3 nie tylko jako instrumentu wzmacniania innowacyjności, ale jako przestrzeni ujawniania się mechanizmów transformacji terytorialnej ku samopodtrzymywalności. Oryginalnym i trafnym pomysłem jest wykorzystanie regionalnych strategii inteligentnych specjalizacji jako empirycznego pola obserwacji transformacji do samopodtrzymywalności. Strategie te nie zostały zaprojektowane jako instrumenty polityki ekologicznej. Ich istotą było terytorialne ukierunkowanie interwencji innowacyjnej, selekcja obiecujących aktywności oraz organizowanie przedsiębiorczego odkrywania. Niemniej właśnie dlatego pozwalają obserwować, czy rozproszona wiedza przedsiębiorcza, współdziałanie podmiotów publicznych i prywatnych oraz selekcja priorytetów mogą zostać skierowane ku rozwiązywaniu problemów samopodtrzymywalności. Autor przekonująco uzasadnia związek między RIS3 a transformacją do samopodtrzymywalności. W rozdziale 4.5 wskazuje rosnącą obecność problematyki transformacyjnej w literaturze poświęconej wdrażaniu strategii, zaś w rozdziale 4.6 rekonstruuje mechanizmy interwencji. Szczególnie wartościowe jest wykorzystanie koncepcji czterech płaszczyzn urzeczywistnienia polityki Jerzego Hausnera (2008): dyskursywnej, strukturalnej, behawioralnej oraz funkcjonalno-technicznej. To rozróżnienie jest jednym z najbardziej przekonujących elementów książki. Umożliwia ocenę interwencji, która może oddziaływać silnie na poziomie dyskursu i zachowań, a słabiej w wymiarze funkcjonalno-technicznym. W konsekwencji Autor unika prostego podziału na sukces i porażkę. Pokazuje raczej zróżnicowaną skuteczność poszczególnych mechanizmów oraz to, że zmiana sposobu rozumienia problemu, zbudowanie koalicji i utrwalenie nowych rutyn mogą stanowić istotny, choć niewystarczający etap transformacji.

Monografia jest napisana językiem akademickim, precyzyjnym i dobrze kontrolowanym. Autor potrafi syntetyzować rozległe bloki literatury bez utraty osi argumentacji, a liczne tabele i schematy porządkują materiał. Książka jest starannie opracowana redakcyjnie, ma logiczny spis treści, spisy tabel i rycin oraz konsekwentną strukturę rozdziałów. Widoczny jest bardzo duży wysiłek intelektualny włożony zarówno w budowę aparatu pojęciowego, jak i w jego polskie nazewnictwo. Na uznanie zasługuje translacja terminów anglojęzycznych, odbiegająca od standardowej a równocześnie przekonująca. Interesująca jest również refleksja Autora nad relacją między formalnym językiem akademickim a bardziej kolokwialnymi, lecz poznawczo celnymi określeniami. Pokazuje ona świadomość roli języka nie tylko w komunikowaniu, ale także w rozumieniu złożonych zjawisk. Praca nie jest jednak lekturą łatwą ani szybką. Język jest miejscami bardzo gęsty, a nasycenie pojęciowe bardzo duże. Autor umiejętnie wykorzystuje trafne cytaty i obserwacje, które gruntują argumentację. Tego rodzaju zabiegi ożywiają gęsty wywód, nie obniżając jego naukowego charakteru.

2.1. Uwagi krytyczne i postulaty rozwinięcia ram analitycznych

Najważniejsza uwaga krytyczna dotyczy mocy dowodowej części empirycznej. Porównawcze studium przypadków zostało inteligentnie zorganizowane, lecz jego rdzeń stanowią materiały wtórne i raporty instytucjonalne, częściowo dobrane ze względu na dostępność. Niejednorodność źródeł utrudnia porównanie, a informacje zawarte w raportach mogą odzwierciedlać cele i perspektywę instytucji zlecających. Brak jednolitego materiału pierwotnego ogranicza powtarzalność procedury oraz możliwość rozstrzygania o relatywnej sile poszczególnych czynników. Dobór przypadków skłania do pytania, w jakim stopniu poszczególne regiony są przykładami modelowymi, a w jakim przypadkami unikalnymi. Dotyczy to zwłaszcza Macedonii Zachodniej. Region ten bardzo wyraźnie ilustruje blokadę ścieżki w gospodarce zależnej od wydobycia węgla brunatnego i produkcji energii, lecz warto byłoby zestawzić go szerzej z innymi regionami o zbliżonym profilu: północno-zachodnimi Czechami, Łużycami w Brandenburgii i Saksonii, Saksonią-Anhalt czy innymi obszarami europejskiej transformacji energetycznej. Porównanie takie pozwoliłoby rozdzielić cechy wspólne regionom węglowym od cech wynikających ze specyficznej organizacji państwa, lokalnej polityki i konfiguracji aktorów (zob. np. Drobnik 2022). Podobnie pozytywna interpretacja Nadrenii Północnej-Westfalii powinna być zestawiona z bardziej krytycznymi ocenami długofalowej transformacji Zagłębia Ruhry. Bogumil, Heinze, Lehner i Strohmeier (2012) w książce *Viel erreicht – wenig gewonnen* pokazują paradoks regionu, w którym osiągnięto bardzo wiele w zakresie restrukturyzacji, infrastruktury, środowiska i instytucji, lecz część podstawowych problemów społeczno-gospodarczych, takich jak bezrobocie, trudności fiskalne gmin, odpływ ludności, pogłębiające się wewnątrzregionalne nierówności i niewystarczająca współpraca regionalna. Przykład ten wskazuje, że sprawna architektura interwencji i wysoki kapitał instytucjonalny nie są równoznaczne z osiągnięciem pełnej samopodtrzymywalności społecznej i gospodarczej.

Hipoteza 3 głosi, że decydujące znaczenie dla powodzenia transformacji regionów do samopodtrzymywalności mają cechy kapitału społecznego w powiązaniu z kapitałem ludzkim. Autor przedstawia na jej rzecz rozbudowaną argumentację. W porównawczym studium przypadków wskazuje znaczenie zaufania społecznego, autorytetu władz, szeroko podzielanej wizji transformacji i gęstości instytucjonalnej. Architektura RIS3 opiera się na interakcji, negocjowaniu priorytetów, budowaniu reprezentacji i uruchamianiu procesów zbiorowego uczenia się. Bez zdolności współdziałania oraz bez kompetencji aktorów nawet duże zasoby materialne i finansowe nie tworzą środowiska wdrożeniowego. Kapitał społeczny i ludzki są zatem warunkami krytycznymi, a ich znaczenie wynika nie tylko z ogólnych prawidłowości rozwoju regionalnego, lecz także z konstrukcji samego instrumentu. Mam jednak zastrzeżenie do siły sformułowania „decydujące znaczenie” i do uznania hipotezy za w pełni zweryfikowaną. Materiał dostarcza mocnego wsparcia interpretacyjnego, lecz nie pozwala ściśle hierarchizować wpływu rodzajów kapitału ani odseparować kapitału społecznego od jakości *governance*, dojrzałości polityk, przywództwa, wcześniejszych doświadczeń oraz selekcji przypadków.

Dane pochodzą w dużej mierze z wtórnych opisów instytucjonalnych, nie zostały pozyskane według jednolitego narzędzia pomiarowego, a analiza nie obejmuje kontrfaktycznych konfiguracji pozwalających wykazać, że przy porównywalnych zasobach pozostałych kapitałów to właśnie kapitał społeczny rozstrzygał o wyniku.

W tym miejscu szczególnie odczuwalny jest brak wykorzystania w monografii dorobku koncepcyjnego i empirycznego Jarosława Działka, Krzysztofa Janca i Tomasza Kwiatkowskiego. Prace Działka (2011a, 2011b, 2014) pokazują, że kapitał społeczny jest konstruktem wielowymiarowym, którego relacja z rozwojem nie ma charakteru prostego ani zawsze dodatniego – inne konsekwencje mogą mieć bowiem relacje wiążące a inne pomostowe, zaś wysoka gęstość powiązań może zarówno ułatwiać koordynację, jak i wzmacniać zamknięcie, konformizm lub przechwycenie instytucji. Włączenie tej perspektywy pozwoliłoby lepiej wyjaśnić wskazany przez samego Autora przypadek Nadrenii Północnej-Westfalii, gdzie wysoka gęstość instytucjonalna nie oddziaływała jednoznacznie pozytywnie. Z kolei Monografia Krzysztofa Janca (2009) dotycząca przestrzennego zróżnicowania kapitału ludzkiego i społecznego w Polsce mogłaby wzmocnić terytorialną operacjonalizację relacji między tymi kapitałami. Monografia Tomasza Kwiatkowskiego (2023) o kapitale społecznym i wyposażeniu instytucjonalnym jako czynnikach sukcesu regionalnych polityk klastrowych jest szczególnie bliska problematyce recenzowanej pracy. Regionalne polityki klastrowe i RIS3 łączy konieczność organizowania współpracy, wyłaniania reprezentacji, koordynowania aktorów oraz przekształcania relacji w projekty. Kwiatkowski rozdziela przy tym samą gęstość instytucjonalną od jakości koordynacji i efektów polityki, co pozwoliłoby jeszcze precyzyjniej odpowiedzieć na pytanie, kiedy kapitał społeczny jest zasobem, kiedy wytworem interwencji, a kiedy mechanizmem reprodukującym dominującą koalicję. W odniesieniu do hipotezy 3 najbardziej uzasadnione moim zdaniem byłoby stwierdzenie, że Autor przekonująco pokazuje znaczenie relacyjnych i kompetencyjnych uwarunkowań transformacji, ale nie daje wystarczających podstaw do przypisania decydującej roli szeroko i niejednoznacznie rozumianemu kapitałowi społecznemu. Rezultaty mogą być równie dobrze, a niekiedy lepiej, wyjaśniane przez funkcjonalne wyposażenie instytucjonalne, kapitał ludzki oraz konkretną strukturę relacji pomostowych i wiążących. W tym sensie trzy pominięte monografie nie tyle obalają wniosek autora, ile pokazują, że jest on zbyt kategoriyczny w stosunku do przedstawionego materiału empirycznego.

Materiał empiryczny rozdziałów 6 i 7 przekonująco wskazuje, że wcześniejsza struktura gospodarcza i doświadczenia programowania regionalnego wpływały na zakres priorytetów strategii inteligentnych specjalizacji. Nie pozwala jednak na pełną weryfikację hipotezy 4 w jej obecnym brzmieniu. Przede wszystkim nie zoperacjonalizowano odrębnie dynamiki transformacji, a dobór przypadków i charakter materiałów źródłowych ograniczają możliwość falsyfikacji hipotezy. Analiza dokumentuje raczej historyczne zakorzenienie kierunków interwencji niż zależność rzeczywistej transformacji od ścieżki. Hipoteza 4 zakłada, że kierunek i dynamika transformacji do

samopodtrzymywalności zależą od dotychczasowej ścieżki ewolucji gospodarczej regionu. W obecnym kształcie materiał empiryczny monografii uprawdopodobnia rolę wcześniejszej ewolucji społeczno-gospodarczej w ukierunkowaniu strategii inteligentnych specjalizacji, ale nie pozwala na pełną weryfikację hipotezy 4, a przede wszystkim nie stwarza realnej możliwości jej falsyfikacji. Problem polega na tym, że części empiryczne badają przede wszystkim zależność kierunku interwencji strategicznej od zastanej struktury gospodarczej i wcześniejszych praktyk programowania, a nie zależność kierunku i dynamiki faktycznej transformacji od ścieżki ewolucji regionu. Co więcej jednak, w sensie metodologicznym hipoteza nr 4 pozostaje zbyt szeroka. Sformułowanie „zależą od” nie wskazuje ani siły, ani znaku, ani mechanizmu wpływu. Ścieżka może zarówno wspierać transformację, opóźniać ją, nadawać jej kierunek, ograniczać liczbę dostępnych opcji, wzmacniać modernizację istniejącego sektora, prowadzić do dywersyfikacji, utrzymywać zastój, zostać przełamana przez transplantację działalności z zewnątrz. W praktyce każdy możliwy wynik można więc przedstawić jako zgodny z hipotezą. Sukces Kraju Basków jest interpretowany jako pozytywne dziedzictwo wcześniejszej restrukturyzacji, a niepowodzenie Macedonii Zachodniej jako negatywne dziedzictwo monokultury. Oba przeciwstawne rezultaty potwierdzają tę samą hipotezę. Nie oznacza to, że rozumowanie autora jest błędne. Oznacza natomiast, że hipoteza jest nadmiernie pojemna, a przez to mało ryzykowna poznawczo. W mojej opinii materiał empiryczny dostarcza umiarkowanie mocnych przesłanek, że wcześniejsza struktura gospodarcza oraz doświadczenia programowania rozwoju wpływały na wybór kierunków interwencji w ramach inteligentnych specjalizacji. Nie pozwala natomiast wystarczająco przekonująco ocenić wpływu ścieżki na dynamikę rzeczywistej transformacji ani odróżnić tego wpływu od działania alternatywnych czynników instytucjonalnych, politycznych i regulacyjnych.

Podobnie analiza Autora znacznie zyskałaby na zestawieniu z typologią ekosystemów innowacyjnych w regionach (po)przemysłowych Marcina Barona (2016). Dokonane przez niego rozróżnienie między zamkniętymi ekosystemami przemysłów tradycyjnych, otwierającymi się ekosystemami zaawansowanej produkcji oraz otwartymi ekosystemami nowych branż ujawnia, że w jednym regionie mogą współistnieć odmienne logiki innowacyjności i transformacji. Pozwala to uniknąć traktowania regionalnego systemu innowacji jako jednorodnej całości i lepiej uchwycić różnice w stopniu otwartości, strukturze łańcuchów wartości, przechwytywaniu wartości dodanej oraz zdolności do tworzenia nowych ścieżek. W efekcie słabo artykułowana jest w monografii Macieja Tarkowskiego wewnętrzna heterogeniczność regionalnych systemów innowacji. Autor trafnie różnicuje regiony według dojrzałości i zróżnicowania ich systemów innowacji, ale słabiej rozpoznaje, że w obrębie jednego regionu mogą współistnieć zamknięte ekosystemy przemysłów tradycyjnych, otwierające się ekosystemy zaawansowanej produkcji oraz otwarte ekosystemy nowych branż. Każdy z nich w odmienny sposób wykorzystuje wiedzę, kapitał społeczny i ludzki, reaguje na politykę publiczną oraz generuje innowacje dla samopodtrzymywalności. Koncepcja Barona byłaby też wyjątkowo przydatna w rozdziale 7. Maciej Tarkowski sam dochodzi do wniosku, że część Inteligentnych Specjalizacji

Pomorza połączyła autonomiczne systemy i reżimy społeczno-technologiczne, co osłabiło ich spójność, przywództwo i operacjonalizację. Koncepcja Barona (2016) pozwoliłaby pokazać, że problem nie wynikał wyłącznie z nadmiernie szerokiego zakresu tematycznego, lecz również z połączenia odmiennych modeli organizacji innowacyjności. Uwzględnienie ujęcia Barona prowadziłoby przede wszystkim do osłabienia wniosku, że modernizacja istniejących ścieżek nie wiązała się z ryzykiem petryfikacji. Pozwalałoby bowiem zauważyć, że zamknięte ekosystemy przemysłowe mogą być innowacyjne, a jednocześnie reprodukować dotychczasowy produkt, sieci i układy interesów. Wzmocniłoby również interpretację trudności Inteligentnych Specjalizacji Pomorza, wskazując, że połączenie partnerstw w ISP 1 i ISP 3 mogło oznaczać nie tylko scalenie odrębnych sektorów i reżimów społeczno-technologicznych, lecz także próbę objęcia jednym modelem zarządzania ekosystemów działających według odmiennych logik.

Rozważania autora, szczególnie w rozdziale 3.5 mogłaby wzbogacić koncepcja *critical conjunctures* rozwinięta w odniesieniu do tworzenia ścieżek regionalnych przez Grzegorza Micka i współautorów (Micek et al., 2022). Jest to o tyle istotne, że, wzmacniałaby one model Autora o wyraźny mechanizm temporalny, komplementarny do koncepcji okien sposobności (unikalnych okazji, w tłumaczeniu M. Tarkowskiego). Współczesna literatura dotycząca tworzenia nowych ścieżek rozwoju nadmiernie koncentruje się na sprawczości aktorów, a zaniedbuje m.in. sekwencje wydarzeń, moment wystąpienia impulsu, równoległe dojrzewanie ścieżek, relacje między ścieżkami i kontyngencję. Micek et al. (2022) zwracają uwagę że istotne jest nie tylko to, jakie zasoby region odziedziczył, lecz także to, kiedy i w jakiej konfiguracji zostały one połączone. Co ciekawe, intuicyjnie M. Tarkowski zbliża się do tej koncepcji w zakończeniu monografii, gdzie zauważa, że o kierunku ewolucji może decydować bardziej właściwy moment zdarzenia niż jego bezpośrednia siła. Jest to intuicja bardzo bliska koncepcji *critical conjuncture*, jednak brakuje w niej trzech elementów: rozróżnienia zdarzenia od splotu kilku trajektorii, analizy relacji między ścieżkami i systematycznej rekonstrukcji sekwencji czasowej. Uwzględnienie koncepcji *critical conjuncture* dobrze współgrałoby z nieergodycznością oraz wielopoziomową perspektywą Autora a jednocześnie pozwoliłoby też lepiej połączyć strukturę ścieżki z momentem sprawczości i z pytaniem, dlaczego podobny bodziec w dwóch regionach prowadzi do różnych rezultatów.

W tym miejscu – w nawiązaniu do wyżej podkreślonych kwestii pozwolę sobie na szerszą uwagę. Bibliografia monografii jest obszerna, aktualna i bardzo dobrze łączy klasyczne prace z najnowszą literaturą międzynarodową. Tym bardziej zauważalny jest brak polskich opracowań bezpośrednio przydatnych do rozwinięcia argumentacji, jak chociażby wskazanych wyżej prac. Ich wykorzystanie pozwoliłoby dokładniej operacjonalizować kapitał społeczny, silniej osadzić temporalność tworzenia ścieżek oraz uchwycić wewnętrzną różnorodność regionów przemysłowych. Nie traktuję tego jednak jako braku podważającego rozpoznanie stanu badań. Autor wykonał bardzo szeroką kwerendę i korzysta z wielu polskich prac. Uwaga ma jednak znaczenie szersze. Dorobek powstający w polskich ośrodkach

– niekiedy bezpośrednio istotnie rozwijający lub empirycznie testujący koncepcje obecne w literaturze międzynarodowej – bywa słabo dostrzegany przez badaczy z innych ośrodków krajowych. Prowadzi to do sytuacji, w której polska literatura jest wykorzystywana głównie jako źródło studiów przypadku, podczas gdy jej wkład koncepcyjny pozostaje niedowartościowany. Recenzowana monografia może być impulsem do dyskusji o jakości wewnętrznego obiegu wiedzy w dyscyplinie. Lepsze rozpoznawanie prac powstających w różnych ośrodkach nie tylko wzmocniłoby krajową debatę, ale także ułatwiłoby wprowadzanie polskich doświadczeń do głównego nurtu międzynarodowego. W tym sensie moja uwaga nie jest wyłącznie postulatem uzupełnienia kilku przypisów w recenzowanej monografii, lecz wskazaniem potencjału budowania bardziej kumulatywnego programu badań nad regionalnymi transformacjami w oparciu o znaczący przecież potencjał intelektualny polskiej geografii społeczno-ekonomicznej.

Dwie ostatnie uwagi w tej części recenzji pragnę poświęcić dwom kwestiom modelu koncepcyjnego Autora – kwestii otwartości regionu oraz przejścia z nisz do *mainstreamu*, zachęcając tym do szerszej dyskusji, która mam nadzieję rozwinie się na kolokwium habilitacyjnym.

W modelu przedstawionym w rozdziale 3.6 brakuje mi wyraźniejszego zaakcentowania roli poziomych przepływów innowacji organizacyjnych, zarządczych i politycznych między regionami. Autor słusznie podkreśla ograniczone domknięcie systemów regionalnych oraz zewnętrzne przepływy wiedzy, ale dominujący obraz koncentruje się na relacji regionu z ponadregionalnym krajobrazem oraz na interakcjach wewnętrznych. Tymczasem regiony obserwują się nawzajem, imitują rozwiązania, konkurują o aktorów i środki, uczestniczą w sieciach projektowych oraz przenoszą praktyki instytucjonalne. Dyfuzja ta może mieć charakter sąsiedzki i silnie relacyjny. W Polsce południowej można obserwować wzajemne inspiracje między województwami śląskim, małopolskim i podkarpackim w zakresie instrumentów wspierania innowacji, klastrów, specjalizacji. Nie sprowadza się to tylko do prostego transferu „najlepszej praktyki”. Uwzględnienie międzyregionalnego uczenia się pozwoliłoby pokazać, że ścieżki transformacji są współzależne, a region może zmieniać się nie tylko dzięki endogenicznym niszom lub presji poziomu krajowego i europejskiego, ale także przez selektywną imitację sąsiadów. Taki komponent zwiększyłby geograficzną sferę modelu, ponieważ przestrzenna bliskość regionów jest nie tylko warunkiem przepływu wiedzy technologicznej, lecz również kanałem dyfuzji polityk i innowacji instytucjonalnych.

Z kolei ramy analityczne nisz oraz wielopoziomowej transformacji mogłyby zostać wzbogacone poprzez bardziej wyraźne uwzględnienie progów, punktów krytycznych i potencjalnych punktów bez powrotu. Autor opisuje dojrzewanie nisz, destabilizację reżimu, okna możliwości i dyfuzję rozwiązań, lecz nie problematyzuje systematycznie momentu, w którym suma zmian ilościowych prowadzi do jakościowego przekształcenia trajektorii. Konceptualne ramy społecznych procesów progowych proponują m.in. Winkelmann i współautorzy (2022). Pytanie o taki próg ma zasadnicze znaczenie zarówno dla teorii, jak i polityki regionalnej. W odniesieniu do niszy punkt krytyczny oznaczałby

moment, w którym rozwiązanie przestaje zależeć przede wszystkim od ochrony, dotacji i eksperymentalnego otoczenia, uzyskuje wystarczającą legitymizację, skalę użytkowników, zdolność organizacyjną i konkurencyjność kosztową, a następnie zaczyna samowzmacniając się upowszechniać. W odniesieniu do reżimu punkt krytyczny może oznaczać utratę zdolności do reprodukcji dotychczasowej konfiguracji technologii, instytucji, inwestycji i praktyk. Można go obserwować poprzez zmianę kierunków inwestycji, poszerzanie koalicji aktorów, nowe regulacje, osiągnięcie parytetu kosztowego, wzrost udziału rynkowego, trwałą zmianę oczekiwań oraz sprzężenia polityczne wzmacniające nowy układ. Odwrotną stroną jest moment, po którym region traci endogeniczną zdolność do przeprowadzenia transformacji albo zostaje zablokowany w nowej, niekoniecznie pożądanej trajektorii. M. Tarkowski dochodzi bardzo blisko tej koncepcji, gdy stwierdza, że po przekroczeniu pewnej granicy region przemysłowy poddany kosztownym regulacjom może utracić zdolność do finansowania zmiany, a strategia inteligentnych specjalizacji staje się nieskuteczna. Ujęcie to otwierałoby możliwość analizy dwóch rodzajów progów: pozytywnego progu samowzmacniającej się dyfuzji oraz negatywnego progu utraty zdolności transformacyjnej. Strategie inteligentnych specjalizacji można byłoby wówczas oceniać pod kątem tego, czy pomagają regionowi przekroczyć pierwszy próg przed osiągnięciem drugiego. Byłoby to interesujące rozwinięcie autorskiego modelu i zarazem operacyjna odpowiedź na problem pilności transformacji.

3. Ocena aktywności naukowej realizowanej w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej

Informacje udokumentowane we wniosku wskazują, że Habilitant prowadził istotną aktywność naukową poza macierzystą uczelnią. Współpraca ta obejmowała pięć podmiotów, w tym dwa z siedzibą w Polsce – Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową w Gdańsku oraz Uniwersytet Szczeciński – a także trzy instytucje z Europy Środkowej i obszaru bałtyckiego: Bałtycki Uniwersytet Federalny im. Immanuela Kanta w Królewcu, Uniwersytet w Oradei oraz Uniwersytet Kłajpedzki. Zakres geograficzny tej aktywności, jej wieloletni charakter oraz zróżnicowanie podejmowanych form współpracy należy ocenić pozytywnie.

Najdłuższa i zarazem najbardziej intensywna była współpraca Habilitanta z Instytutem Badań nad Gospodarką Rynkową, trwająca łącznie 16 lat. Jej rezultatem było kilkanaście publikacji naukowych i ekspertyz. Tak długi okres współdziałania oraz liczba powstałych opracowań świadczą nie tylko o trwałości relacji instytucjonalnej, lecz także o umiejętności łączenia działalności naukowej z pracami o charakterze aplikacyjnym i eksperckim. Współpraca z Bałtyckim Uniwersytetem Federalnym im. Immanuela Kanta w latach 2002–2007 zaowocowała wspólnymi publikacjami przygotowanymi z autorami reprezentującymi tę instytucję. Dotyczyły one analizy potencjału społeczno-gospodarczego polsko-rosyjskiego obszaru transgranicznego. Aktywność tę należy uznać za wartościową zarówno ze względu na międzynarodowy charakter współpracy, jak i na podejmowanie problematyki wymagającej uwzględnienia perspektywy obu stron granicy. Udokumentowane efekty w postaci wspólnych publikacji

przyniosła również współpraca z Uniwersytetem w Oradei, realizowana w latach 2004–2010. Wskazuje to na zdolność Habilitanta do rozwijania trwałych kontaktów naukowych poza krajem oraz do prowadzenia badań w zespołach o międzynarodowym składzie. Istotnym elementem mobilności naukowej był także trzymiesięczny staż odbyty na przełomie 2018 i 2019 r. na Uniwersytecie Szczecińskim. Tego rodzaju pobyt należy ocenić jako ważną formę poszerzania doświadczeń badawczych, konfrontowania własnego warsztatu z innym środowiskiem naukowym oraz rozwijania współpracy międzyuczelnianej.

Podsumowując, aktywność naukową Habilitanta realizowaną w więcej niż jednej uczelni lub instytucji naukowej oceniam wysoko i jednoznacznie pozytywnie. Na ocenę tę składają się przede wszystkim wieloletni charakter części współprac, ich międzynarodowy wymiar, wymierne rezultaty w postaci wspólnych publikacji i ekspertyz oraz odbyty staż naukowy. Dorobek ten potwierdza zdolność Habilitanta do funkcjonowania w zróżnicowanych środowiskach instytucjonalnych i do rozwijania trwałych relacji naukowych poza macierzystą uczelnią.

4. Ocena pozostałych osiągnięć naukowych, organizacyjnych oraz dydaktycznych

Dorobek naukowy Habilitanta należy ocenić jako znaczący zarówno pod względem ilościowym, jak i jakościowym. Obejmuje on 74 recenzowane publikacje naukowe, w tym 17 artykułów opublikowanych w czasopismach o zasięgu międzynarodowym oraz 9 rozdziałów w monografiach międzynarodowych. Potwierdzeniem aktywności są wyróżniające się wskaźniki bibliometryczne. O aktywnej obecności Habilitanta w krajowym i międzynarodowym obiegu naukowym świadczy również 61 wystąpień konferencyjnych, w tym udział w prestiżowych konferencjach organizowanych przez ERSA i IGU. Na podkreślenie zasługuje także uczestnictwo w sześciu projektach badawczych oraz wykonanie kilkudziesięciu recenzji naukowych, potwierdzające rozpoznawalność jego kompetencji i zaufanie, jakim cieszy się w środowisku akademickim.

Szczególnie wysoko oceniam aktywność Habilitanta w zakresie współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym. Jest On autorem lub współautorem kilkudziesięciu ekspertyz dotyczących programowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionów. Wśród nich wyróżnia się wieloletni i ceniony ranking atrakcyjności inwestycyjnej regionów IBnGR. Ten obszar działalności wskazuje na umiejętność łączenia warsztatu naukowego z potrzebami praktyki oraz na rzeczywisty wpływ prowadzonych badań na procesy programowania i prowadzenia polityki rozwoju.

Dorobek dydaktyczny Habilitanta również zasługuje na wysoką ocenę. Pełnił funkcję promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich, sprawował opiekę nad około 130 pracami licencjackimi i blisko 20 pracami magisterskimi, a także opracowywał autorskie kursy i przygotowywał zajęcia prowadzone w ramach międzynarodowej szkoły letniej. Skala tego zaangażowania świadczy zarówno o dużym doświadczeniu dydaktycznym, jak i o istotnym wkładzie w kształcenie kolejnych pokoleń geografów oraz specjalistów z zakresu gospodarki przestrzennej i rozwoju regionalnego.

Wyróżniający charakter ma także Jego działalność na rzecz popularyzacji nauki i edukacji geograficznej. Habilitant był członkiem Komitetu Okręgowego Olimpiady Geograficznej w Gdańsku, jurorem zawodów okręgowych oraz opiekunem Studenckiego Koła Naukowego Geografów Uniwersytetu Gdańskiego. Aktywności te świadczą o konsekwentnym wspieraniu rozwoju zainteresowań geograficznych wśród młodzieży szkolnej i studentów.

Na szczególne podkreślenie zasługuje również działalność organizacyjna dr Macieja Tarkowskiego. Pełnił On szereg odpowiedzialnych funkcji kierowniczych i przedstawicielskich na Uniwersytecie Gdańskim, w tym funkcję Zastępcy Dyrektora Instytutu Geografii ds. Rozwoju w kadencji 2008–2012 oraz Kierownika Zakładu Rozwoju Regionalnego w Instytucie Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej. W latach 2008–2020 był przedstawicielem Wydziału Oceanografii i Geografii w Senacie Uniwersytetu Gdańskiego, a ponadto członkiem Rady Wydziału, Rady Instytutu Geografii oraz licznych zespołów i komisji. Długotrwałość i zakres tej aktywności świadczą o wysokim poziomie zaangażowania w rozwój instytucjonalny Uczelni, a także o zaufaniu, jakim Habilitant był obdarzany przez tamtejszą społeczność akademicką.

Potwierdzeniem wysokiej oceny całokształtu działalności dra Macieja Tarkowskiego jest przyznanie Mu pięciu istotnych nagród i wyróżnień. Należą do nich m.in. Medal Komisji Edukacji Narodowej, Nagroda Uczelni Fahrenheita oraz Medal Jubileuszowy 50-lecia Olimpiady Geograficznej, przyznany w 2024 r. przez Przewodniczącego Komitetu Głównego Olimpiady Geograficznej za wkład w jej rozwój, organizację i wspieranie. Wyróżnienia te potwierdzają ponadprzeciętną jakość oraz wielowymiarowość aktywności naukowej, dydaktycznej, organizacyjnej i popularyzatorskiej Habilitanta.

Podsumowując, pozostałe osiągnięcia dra Macieja Tarkowskiego oceniam bardzo wysoko. Tworzą one spójny i dojrzały dorobek badacza, nauczyciela akademickiego i organizatora nauki, który z powodzeniem łączy działalność naukową z dydaktyką, pracą ekspercką, aktywnością instytucjonalną oraz upowszechnianiem wiedzy geograficznej.

5. Konkluzja

Stwierdzam jednoznacznie, że recenzowana monografia spełnia kryterium znaczącego wkładu w rozwój dyscypliny geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna. Moja ocena dzieła jest wysoka i jednoznacznie pozytywna. Zgłoszone zastrzeżenia i postulaty rozwinięcia nie wpływają na tę konkluzję. W zakresie poddanym niniejszej recenzji monografia stanowi pełnowartościowe osiągnięcie habilitacyjne i daje mocne podstawy do pozytywnej oceny osiągnięcia naukowego dra Macieja Tarkowskiego jako znaczącego wkładu w rozumieniu art. 219 ust 1 pkt 2 *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* z 20 lipca 2018 r. O wartości tego wkładu przesądzają przede wszystkim: autorska konceptualizacja samopodtrzymywalności; osadzenie jej w aparacie pojęciowym geografii ekonomicznej i studiów regionalnych; zbudowanie modelu teoretyczno-koncepcyjnego transformacji

regionu do samopodtrzymywanoŝci; oryginalne potraktowanie strategii inteligentnych specjalizacji jako empirycznego „laboratorium” przemian społeczno-technologicznych; a takŝe wielopoziomowa (wieloskalowa) konstrukcja badaŋ empirycznych, prowadzaca od analizy na poziomie europejskim, przez studium porównawcze oŝmiu regionów, do pogłębionego studium przypadku województwa pomorskiego. Sformułowane w recenzji uwagi krytyczne dotyczą przede wszystkim mocy dowodowej częŝci empirycznej w stosunku do sformułowanych hipotez, w szczególności stopnia weryfikacji hipotez nr 3 i 4 oraz niewykorzystania w interpretacji kilku waŝnych prac z obszaru badanej przez habilitanta problematyki. Uwagi te nie podwaŝają oryginalności dzieła, spójności programu badawczego ani jego wysokiej rangi naukowej, lecz mają na celu zainicjowanie dyskusji dotyczącej perspektywy dalszych badaŋ w temacie i ustanawiania punktu odniesienia a takŝe pewnego standardu dla dalszych prac i studiów porównawczych z zakresu rozwoju regionalnego w tym geografii transformacji do samopodtrzymywanoŝci.

Stwierdzam ponadto, ŝe udokumentowana przez dr Macieja Tarkowskiego aktywnoŝć naukowa realizowana w więcej niŝ jednej uczelni lub instytucji naukowej oraz jego całoŝciowy dorobek naukowy w pełni dowodzą, ŝe wykazuje się on istotną aktywnością naukową i – w połączeniu z jednoznacznie pozytywną oceną recenzowanego osiągnięcia naukowego – w pełni uzasadniają nadanie Mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie geografia społeczno-ekonomiczna i gospodarka przestrzenna.

Kraków 3 sierpnia 2026 r.

*Podpisuję
z Cencert*

Podpisany elektronicznie przez
Krzysztof Gwosdz
03.08.2026
9:38:50 +02'00'

Bibliografia prac przytaczanych w recenzji

- Baron, M. (2016). Open innovation in old industrial regions: Does old mean closed? The International Society for Professional Innovation Management Conference Proceedings, 1–9.
- Baron, M. (2016). Zaawansowana produkcja przemysłowa czy otwarty ekosystem nowopowstających firm? model innowacyjności regionu (po) przemysłowego. *Restrukturalizacja regionów ostrawskiego i karwińskiego jako możliwość współpracy polsko-czeskiej*, 71–89.
- Bogumił, J., Heinze, R. G., Lehner, F., & Strohmeier, K. P. (2012). Viel erreicht – wenig gewonnen: Ein realistischer Blick auf das Ruhrgebiet. Klartext Verlag.
- Chojnicki, Z. (1996). Region w ujęciu geograficzno-systemowym. W: T. Czyż (Red.), *Podstawy regionalizacji geograficznej* (s. 7–43). Bogucki Wydawnictwo Naukowe.
- Drobnia, A. (2022). Sprawiedliwa transformacja regionów węglowych w Polsce. Impulsy, konteksty, rekomendacje strategiczne. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
- Działek, J. (2011a). Kapitał społeczny jako czynnik rozwoju gospodarczego w skali regionalnej i lokalnej w Polsce. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Działek, J. (2011b). Kapitał społeczny – ujęcia teoretyczne i praktyka badawcza. *Studia Regionalne i Lokalne*, 3(45), 100–118.
- Działek, J. (2014). Is social capital useful for explaining economic development in Polish regions? *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 96(2), 177–193. <https://doi.org/10.1111/geob.12044>
- Foray, D. (2015). *Smart specialisation: Opportunities and challenges for regional innovation policy*. Routledge.
- Geels, F. W. (2004). From sectoral systems of innovation to socio-technical systems: Insights about dynamics and change from sociology and institutional theory. *Research Policy*, 33(6–7), 897–920. <https://doi.org/10.1016/j.respol.2004.01.015>
- Hansen, T., & Coenen, L. (2015). The geography of sustainability transitions: Review, synthesis and reflections on an emergent research field. *Environmental innovation and societal transitions*, 17, 92–109.
- Hausner, J. (2008). *Zarządzanie publiczne*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Janc, K. (2009). Zróżnicowanie przestrzenne kapitału ludzkiego i społecznego w Polsce (Rozprawy Naukowe Instytutu Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego, 8). Instytut Geografii i Rozwoju Regionalnego Uniwersytetu Wrocławskiego.
- Kwiatkowski, T. (2023). Kapitał społeczny i wyposażenie instytucjonalne jako czynniki sukcesu regionalnych polityk klastrowych. Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Micek, G., Gwosdz, K., Kocaj, A., Sobala-Gwosdz, A., & Świgost-Kapocsi, A. (2022). The role of critical conjunctures in regional path creation: A study of Industry 4.0 in the Silesia region. *Regional Studies, Regional Science*, 9(1), 23–44. <https://doi.org/10.1080/21681376.2021.2017337>
- Tarkowski, M. (2025). W stronę samopodtrzymywalności regionów: Perspektywa strategii inteligentnych specjalizacji. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.

Winkelmann, R., Donges, J. F., Smith, E. K., Milkoreit, M., Eder, C., Heitzig, J., Katsanidou, A., Wiedermann, M., Wunderling, N., & Lenton, T. M. (2022). Social tipping processes towards climate action: A conceptual framework. *Ecological Economics*, 192, 107242. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107242>

Raport z weryfikacji podpisu

INFORMACJE O DOKUMENCIE:	
Nazwa pliku	Recenzja_habilitacyjna_Maciej_Tarkowski_finalna_KG_03082026 (2).pdf
Liczba podpisów	1
Data weryfikacji podpisów	2026-08-04 08:54:26

SZCZEGÓŁY WERYFIKACJI:

Podpis: 1 - Pozytywny	
Rodzaj certyfikatu	Kwalifikowany
Format podpisu	PAdES-T
Data złożenia podpisu	2026-08-03 09:38:50
Podpis zawiera znacznik czasu	Kwalifikowany
Certyfikat podpisującego / składającego pieczęć	Nazwa powszechna: Krzysztof Gwosdz Kraj: PL
Numer seryjny certyfikatu	444273061024169865
Wystawca certyfikatu	Nazwa powszechna: CenCert QTSP CA Nazwa organizacji: Enigma Systemy Ochrony Informacji Sp. z o.o. Kraj: PL Identyfikator organizacji: VATPL-5261029614
Lista CRL wykorzystana do weryfikacji certyfikatu	952 (2026-08-03T10:42:09Z)
Odpowiedź OCSP wykorzystana do weryfikacji certyfikatu	
Podpis zweryfikowano na dzień	
Status weryfikacji	Pozytywny
	Podpis został poprawnie zweryfikowany certyfikatem kwalifikowanym
Uwagi	Weryfikowany podpis został uznany za kwalifikowany. Zgodnie z Art. 25. Punkt 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z 23 lipca 2014 r. kwalifikowany podpis elektroniczny ma skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu.

SPECJALISTA
mgr Luiza Maczollek

